

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Liber pandectarum medicinae

Matthaeus <Silvaticus>

[Venedig], 10. Okt. 1480

Sequitur de Y

[urn:nbn:de:bsz:31-316129](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-316129)

Xilaloos siluestre e radix plate dicte sporagallia
 Xillomurra .i. lignum mirrbe.
 Xiliqua .i. carubia: r aliqui e pondus ponderas ka
 rat. i. e qum ponderat semen eius.
 Xisam .i. acetu. Xilia .i. castia.
 Xia .i. senation. Xisimbrium .i. balsamita.
 Xirasia r xirotes .i. duricias. Xiros .i. rasozia
 Xiran .i. asenabulum. Xiria .i. vnguenta.
 Xlocanros .i. calcantum. Xoso .i. acetu.
 Xozontos .i. blancos. Xofacia .i. almeo.

Sequitur de y.

Y Aquintus .i. iaquintus.
 Ybaie e quedam spes dactili.
 Ydragiros .i. argentu vinum.
 Ydantidas .i. vesicule in matrice.
 Ydrogogom e medicina purgas
 aqua hydropicorum.
 Ydna .i. sorba. Ynantu .i. flos lambusce.
 Ynanciu id e qd supra.
 Ypagiffi .i. gumi hedere.
 Yua latine: grece alkolis: ara. zimar. Paulus: ber
 ba e satis minuta ad albedine tendens: medet do
 loibus r egritudinibus iuncturatum.
 Yena .i. bellula. Yeyana .i. brassica.
 Yenta .i. bestiola quedam.
 Yema .i. lapis ex oculis geni.
 Yella .i. carbo. Yend .i. iudasta.
 Yeronoson .i. epilepsia.
 Yectiris .i. cuminum etbiopi: r e sic.
 Yecterica .i. morbus i quo hoies croci efficiunt:
 r ab aue que yecteris nominatur.
 Ycteris .i. yctericus Ydree .i. pultes.
 Cap. 704.

Y Dea e ydea fz traf
 fz Dial. ca. de ydea fz traf
 lationem grecam: folia bz
 familia myrte que amili longi sunt. ra
 dix eius remoxidens sine redarguetis
 virtutis e sanguinis fluorem sine redarguetis
 stringit. Ubi sciendum q Dial. de ydea facit duo
 capitula: vnum qd incipit ydea per. y. r e illud qd
 ponitur hic. Et aliud cap. qd incipit batus. r vna de
 spebus eius est ydea per. i. iota: pro qua. l. l. sylach.
 vi. sim. pbar. ca. ydea . ydee radix r gu
 stantibus gde3 e acra: emozogias r fluxu
 ventris necnon dyscterias r fluxu muliebri: quot
 quot talia sanans bibita r defozis apposita.

Y dema .i. apostema pblegmaticum.
 Ydericus .i. asclitcus.
 Ygemonica virtus .i. pncipalis virt anime regit
 r ordinat.
 Ypericum .i. perfora vel falestrum: vel herba sa
 ca Johannis. l. l. infaricon.
 Ypericon idem qd supra.
 Ypenstereon .i. berbena.
 Cap. 705.

Y Reos est herba faciens flozes
 albu vt lilii: r est i fro
 dibus similis yris: sed differunt in flozi
 bus. vnde versus: yris purpureum ge

rit flozem: yreos albu. Gladiolus croceum: fz spa
 tula fetida nullum. vnde ille herbe sunt similes in
 folijs: differunt tu i flozibus. Nam yris bz flozem
 purpuream hntem gradationes diuersas in pur
 pureitate: sicut bz arcus celi: pro qua. l. l. lilium. Et
 est aliud cuius flos est alb: r iste e yreos. r ille de
 bilior e superiori in omni re. r melior e eis est: cu
 ius radix e alba rotunda participans de rubedine
 fm aliquid: r grossa r dura et spissa: i qua est aro
 maticitas sicut odor viole proprie: r cuius sapor e
 acut mordicatus propter atrimoniam ipsius:
 his nodos breues r collectos. r melior pars plan
 te est radix: post illam flozes. r melius tepus colle
 ctionis ipsius radicum est principium veris. Pau
 lus cap. yreos. yreos ca. est i secundo gra. sic. i ter
 tio. valet contra duriciem neruoz ex pblegmate.
 tussim placat. creatum facile facit. grossos hamo
 res pectoris attenuat cu aceto potatus. spleneticis
 r ipasnum hntibus prodest. rigorem fe. r dolozes
 vulue mitigat r aufert. cum vino potatu mestrua
 prouocat. pessariu inde factum secundina r fetum
 mortuu expellit. stomacho nocet. cum aqua ca. bi
 bitum dolozem ventris placat. elixatum r pistatu
 vulnera dolentia curat. coctu cum aqua ro. mixtu
 vulnera et pustulas mundificat: r bona ex eis car
 ne generat. r valet contra putredine dentiu et gin
 giuarum.

Ysteropius .i. matricis prefocatio.
 Yster .i. tabanus factus sicut musca magna.
 Ysteos .i. muscus. Ybiscus quid e. l. l. althea.
 Ycinthus .i. yreos. Ydiasmum .i. pelicinus.
 Ydiosin .i. menta. Ydiosinon idem qd supra
 Ydiomata .i. apostemata pblegmatica.
 Ydiscus .i. maluaniscus. Ydria .i. sorba.
 Ydria e secuda spes lauri. l. l. gara.
 Ydria est vas aque.
 Ygia greca e quedam confectio posita i antidota
 rio. Bal. valet cōtra cōmotione dentiu si supponat
 Ygia .i. vrtica. Ymaices .i. scolopendria.
 Ylischei e egritudo quam aliquis icurrit propter
 amozem.
 Ylion e aurū rubeū. Ympolis .i. balsamum.
 Ylumpique idem quod supra.
 Ypithimum .i. capillacia.
 Yrigion vel yringus quid e. l. l. ascaruticon.
 Yrisillyrica Dial. folia bz yreos familia: differūt
 tu in flozibus. vnde flozes bz purpureos cu diuer
 sis coloribus. s. albo mellino purpureo r cetera: p
 qua. l. l. lilium.
 Yrigeron .i. seneciones vel cardo bndictus.
 Yrige roncōs idem quod supra.
 Yrcina quid est. l. l. lercinos.
 Yriana .i. lambusca.
 Ysina .i. sipia.
 Ysticab .i. porcus spinosus. i. est rice.
 Yxiomum .i. osimum.
 Yxion quid est. l. l. cameleombante.
 Yontos .i. baruli qui oriuntur in facie.
 Yroncos .i. blancos.
 Ycozes .i. bumozes.
 Ycozion .i. endinia.

Ydor .i. aqua.
 Ydropissa .i. pix liquida.
 Ydolum e qu aliquid non existit vt apparet secundum imaginationem.

Cap. 706.

Ydropiper .i. piper montanum vel piperastrum.
Dias cap. ydropiper secundum translationem grecam: nascitur

locis humidis: cuius virga e nodosa: in quibus nodis nascuntur folia: que nodos intra se et gradus habent: huius folia mentastro similia sunt: sed maiora et molliora et albidiora: gustu acerrima: sicut piper: sed non talis odoris: cuius semine in ipsis virgulis minutum existit et spissum sicut botrus. semen eius cum solis cataplasmatibus adhibetur: duricies et tumores spargit. et liuores limpidat. siccum et tritum pipere misceri potest. radix eius inutilis e. herba cum semine cataplasmate facto et ipsa ipopias tollit: et duos humores spargit: ruborem facit corpori.

Sal. viij. sim. pbar. ca. ydropiper secundum translationem grecam. Ydropiper vocatum quidem est sic a locis in quibus nascitur: et ab eo quem frustum ad similitudinem que ad piper. e autem ca. sed non quantum piper: quoniam viridis hec herba cum fructu et cataplasmata ipopias et scleratos humores aperit et diaforat.

Ydron .i. viridis.
 Ydro. i. arguros vel argentum vinum.
 Ydrocomi .i. vermis.
 Ydromel. i. aqua et mel. l. mellium.
 Ydromelum fit ex aquo et malis macinatis.
 Ydroleu oleum. i. quod fit ex aqua et oleo.
 Ydrosmelon est potus quidam factus ex citonijis et aqua celesti.
 Ydrofoma quid est. l. l. fauos.
 Ydraforbia idem quod supra.
 Ydrozofati .i. aqua rosata.
 Ydrogarum .i. aqua et garum.
 Ydromellium electuarium de melle ro. factum: cuius descriptionem ponit Alexander capi. de fastidio stomachi.

Cap. 707.

YDros gre. ara. squingibil: lat. aqua. Hippo in lib. de aere et aqua. Aqua que in altis locis sine pulululentis exurgit in oticulis aqua rã optima et saluberrima sponata. talis vero multa vini pmixtione indigens est hyeme cali: estate vero frigida. similiter quoque ille que profundiuscullo exurgunt fonte: quarum etiam melior ea que ab ortu solis et maxime estiuo tempore decurrunt: alba: pspicua: atque proculdubio e odorifera: que vero letata e et gravis: putrefactina. os autem esse attentum circa virtutes aquarum: vtpote que diuerse in sapore et pondere sunt. de hac enim qui biberint eorum ventres calidi ac tumidi fiunt: corpora macra cubiti: spatule tenues: similes facies que maxime carnis ad splenem confluere cogitur: vnde malus sanguis procreatur: illa non bibentes multa superabundant

dant comestione: esurios illis persequerit atque cre scit: et suis similiter: superiora ventrium: et media inflatur: quapropter cataractis fortibus illis utendum est: hac egritudine hyeme et estate continentur. accidit illis aqua citrina: et intereunt: estate vero dysenteria: lienteria longa: et quartana laborant: qui morbi naturam peruertunt et mutant: et in aquam cadunt citrinam. et pereunt iuuenes illoque pulmonis dolore alijs quoque passionibus corporum mentes perturbant: affligunt. senes acuta fe. et ardenti ex ventrius constrictione accidente vexantur. mulieribus apostemata de genere albi pblegmat inascuntur: neque concipiunt vel parturiunt nisi cum magna difficultate atque molestia. corpora eorum magna et grossa: quanto plus in longitudine proceduntur tanto graciliora fiunt. mensura vero iuxta quod os fluunt. pueri bernia viri casione cruriumque vulneribus infestantur. huiusmodi nature sunt: his vitam impossibile est extendi: sed interpeffina senecta peripiuntur. mulieres vero grauide videtur: cum vero tempora partus adueniunt vteri fetus inanes tumore relaxantur: cuiusmodi passione detrita matrix quecumque aque citrine coadunatione intumuerit laborat. ad hanc itaque quam prediximus aquam pertinens est: et ea que a ca. terra surgit aut frigidum metallo vel cre sue argeto vel anro sine sulfure aut alumie. Aqua pluviales leues et saporite ac lucidissime sunt: nam sol quod subtilis atque leuis in attrahendo assumit. aque pluviales cito putrent: malum exalant odore: quare. n. ex multis congregate sunt aquis: id leuis alijs putrescere solent ac mutari. Aqua nivalis vel glacialis ois mala est: postquam semel fuerit congelata: nunquam in pristina conuertetur natura: quicquid e saporitum et leue et clarum fuerit aut purum: id totum gelu adueniente recessit: quod vero turbidum remansit. Et sic poteris probare: si enim aquam in vase ad mensuram positam sub gelu congelari dimiseris: cumque congelata fuerit in sole vel in quolibet calido liquefacta remoueas eadem mensura multo minus inuenies esse. similiter autem de gelu et nive. ois aqua de nive et similibus peior est quam aqua. aqua frigi. os dari digerit. **Auic.** iij. canone ca. de cura. fe. in genera. **Auic.** eodem lib. aqua ca. **Auic.** primo eodem loco aqua ca. **Auic.** primo doctrine. ij. sen. ij. summa. i. cap. iij. aqua frigi. non datur si est humor crudus et grossus. **Auic.** de cura. fe. in genera. **Auic.** eodem loco. **Auicenna** noscitur nutrit. **Auic.** primo canone sen. ij. doctri. ij. capi. i. 6. sine aqua non potest esse complementum rei nisi **Auic.** eodem loco aqua currens et ditrite **Auic.** scooperta e melior aquarum **Auic.** eodem lib. melior est aqua que super luttum vadit quam que super petras. **Auic.** eodem li. quanto aqua magis longat a suo principio tanto melior est. **Auic.** eodem loco: aqua que est estate cali. hyeme frigi. est melior.

Anic. eodē loco: aqua cocta trinozissīa
tionis z velocioris descensionis.
Anic. eodē loco: aqua pluuiālis z spālīter q̄
i estate colligitur: z cum sunt tonitrua
est intra meli
Anic. eodem loco: aqua pluuiā
ores aquas. lis impedit pecc^o z vocē.
Anicenna. eodem loco: aque puteorūz
deteriores aque sunt.
Anic. eodē loco: quedā aque generāt pbleg
ma: z quedam cholera.
Anicenna. eodem loco: aqua paludūz
est splenis z hydropisis.
Anic. eodē loco: aque non currentes quocū
q̄ modo fuerint nocent stomacho.
Anic. eodē loco: aqua ca. corrupit digesti
onem: z non tollit sitim illico.
Anic. eodē loco: aqua multū ca. inuat i coli
ca z splenis ventositate.
Anic. eodem loco: **Anic.** primo cano
aq̄ non nutrit. ne fen. i. do
ctrina. iij. ca. iij. aqua o3 exhiberi materia exite di
gesta z vir
Bal. vi. terapeuticē cap. ij. aqua te
tute forti. pida facit nauſeam.
Ani. primo canone fen. tertia doctrina secun
da cap. vij. aqua multum ca. cōstringit
cu
Bal. vij. tera. ca. ij. aqua eodem
t3. fri. nocet defecis. **Bal.** loco: aq̄
tepida mollit corpus: z humectat.
Bal. eodē loco: natās imoderate i aqua alu
minosa constringit cutim: z trāspiratio
nes intus cōstringit: z si sūt fumose: generāt febrē.
Bal. ij. de ac. z mor. ca. i. multi in frigi. aqua
balneati mortui sūt añq̄ domū veniūt
Bal. eodē li. ca. iij. aqua frigi. conueniens est
cholericis tēpore sanitatis z tēpore egri
tudinis: et hoc si fuerint cōsueti corpori isueto ne
quāq̄ dare: nisi prius venerit ad sanitatem.
Bal. vij. tera. ca. iij. si timeas dare aquas fri.
cōporib^o cholericis ppter icōsuetudinē
suadeo q̄ non
Anic. primo canone fen. ij. ca.
debeas dare. xvi. doc. ij. Terree aq̄
splenē resoluūt: z non coire volētes adiuuāt: z ae
ree corruptioni complexiōis vtilis existunt.
Dias cap. de aqua. aquarū oīnz natura fri.
ē z hu. aqua que de lapide emanat le
nior z limpidior ē: ventrē et vīnaz procurat. Hq̄
que de paludib^o argillosis emanat grauior ē aqua
cocta salute corporis operatur: z multū medetur.
Et q̄ i oībz infirmitatibus aqua ē necessaria: inf
oēs aquas pluuiālis aqua optima ē et leuis z dul
cis: z facile digeritur. cito. n. calefit: z cito ifrigida
tur. de fontanis aq̄a eligitur illa que ad solis ortū
tendit et meridiē: z de montibus caluis exit: hec. n.
propinquat pluuiāli. que uero cōtra occidentem
currūt et septicurionē pessime sunt. aque petram in
vesica et renibus creant: z mulierē sterilē faciunt:
z corpori torporē et rigore nimīū. menstrua strin
gunt: ibibētes egritudini sudore prorumpere vel
flurū ventris
Dias. ca. de aqua marina fm
uel nauſeaz. translationē grecā: Hq̄

marina virtutē bz viscidā z termāticam: z cacosto
maticā. ventrē turbat. pblegma deponit. cholera
vero facta et fomēto adbibita apostemata de alto
educit z matureſcit. duricies spargit. oībz diafo
resim prestat. neruorū cās cōponit: permonib^o nō
vulneratis opitulatur. cataplasmāib^o necessarie
miscetur. malagmatibus et medicaminibus nobi
libus additur. diafozeūcis q̄maxime ipetiginibus
adhibetur. tepida laterū toniōibus accepta presto
lat. z zernas scabies z purigines fomēto adhibi
ta tollit. lendines capitis purgat. tumorē māmarū
cōpescit. z similiter adbibita liuores corpori emē
dat. morib^o venenat^o occurrūt. frigoib^o opitulat.
spalāgionū z scorpionū ic^o v^o aspīdū nō admittit.
calida adbibita corp^o extenuatū reficit. lauachris
vtilit adhibet: que lauachra hydropicis z cepha
largicis z surdis opitulat. si seruata fuerit aq̄ ma
rina bronum nō colliget. multi uero coquūt aquā
marinā: z sic reponunt ad purgationē dātes solaz
z cū pauca pulca z cū mulco z cū oximelle: z post
purgationē datur inscellum galline aut piscium: z
tēperat visciditū ei^o. inuenitur aqua sulfurea a
luminosa ferrea: que hūt virtutē eoz a quib^o reci
piūt denominationes: quas virtutes inuenies i pro
prio litteris.
Ydrozodino .i. aqua rosata.
Ydrozphalos .i. humiditates capitis.
Ylabeē .i. cacolla maior.
Ymonedea .i. peliculosa substantia.
Ynos. i. vinum. Ynomel. i. vinum z mel.
Ynosbatos .i. cappara.

Cap. 708.

Ypoquistidos id ē suc
cus ei^o
qd̄ ozitur ad pedē rose canine vel bar
be hircine. l. l. cissos. Dias. frigi. n. ve
hemētissime: vnde vētris pfluum et sāguinis abū
dātiā reprimit sine mora. sūt autē due spēs eius.
vna ē flaua. i. subrufa: z alia alba: quas greci ypo
quistidos vocāt: eō q̄ i radice herbe dicte nascat:
vt apparet similiter i. l. cissos: cui^o succ^o expmitur
z reponitur: valet ad eandē ad que liciaz z acacia.
Paulus. fri. ē z sic. i. tertio gradu.
Ypotibimia quid ē. l. l. glaucoma.

Cap. 709.

Ydoglossos id est lingua
equi: et vo
catur alio nomine myrta agrestis.
Dias. Frutex ē myrte agrestis similis: folia
hīs minuta z comā spinosaz: que fo
lia i sūmitate sūt sicut lingua cum ramulis mino
rib^o circa eadē folia: hanc perbibent muli collo li
gatā dolore capitis tollere. malagmatib^o miscet.
Ypoquistidos .i. saluia.
Ypostasis ē sedimē vine: z dī ypostasis ab ypos
qd̄ est sub: z sto stas: ide ypostasis. i. sicut stas.
Yposeta .i. cauda equina.
Ypotissis .i. humores ifluentes
Ypomagatron .i. fenicils rustic^o.
Yposafes. i. pblegmagogū: ē qd̄ libet pblegmat

eductum.
 Ypocamus quid est. l. l. cacaballus.
 Ypopias .i. linozes sub oculis.
 Ypofellinum quid est. l. l. lapium.
 Ypnoticus .i. dormitativus.
 Ypofagma est passio in qua iubet comea oculi: et vocabulo nostro vocatur pedatella.
 Yfopus humida quid est. l. l. cenfarafab.
 Yfopellinum quid est. l. l. lapium.
 Yfopus quid est. l. l. balase.
 Yfopus hortensis quid est. l. l. quam supra.
 Ya. i. viride eris. Ysquiamu. i. iusquamum.
 Yum idem quod supra.
 Yudaica. i. erbum. Yumu. i. scamonea.
 Yndus. i. celestis niger. Yppuris. i. cauda egna.
 Yrundo quid est. l. l. chanraf qui stat pro auc et stat pro sanguifuga: pro qua. l. l. sanguifuga.
 Yrunda. i. algardaione. Yrundina idem quod supra.

Sequitur de .3.

Z Anarbu. i. carui.
 Zaccharon. i. psilliu.
 Zaccarie idem quod supra: et ponitur istud vocabulum a Bal. in li. dinamdarum cap. de passionibus pectoris i. cofectione triasali: quam facit contra dolorem capitis ex caliditate: et contra omnem colorem itranem. similiter ponitur illud vocabulum i. viatico cap. de hydrophisi i. trociscis de lacca valentibus ad epatis et splenis passionem ex ea. similiter ponitur i. antidotario Nicolai i. cofectione trisandeli et i. cofectione trociscoz de lacca.
 Zinat .i. argentum vivum.
 Zarbazed .i. lapis smaraldus.
 Zaro. i. lentiscus. Zacaron. i. psillium.
 Zabarac vel zabarac. i. planta cuius vna spes h3 folia sicut lenticula: et alia est similis camepitbeos quibus caremus.
 Zabarac idem quod supra.
 Zarsac. i. berberi. Zarton. i. oliua.
 Zait. i. oleum. Zaprio.

Z Aroz ara. uel zarora: grece trionum vel trigonum vel tricoctus: latine mespillum vel anzarola. lib. aggreg. ca. zaroz auc. Dial. Zaroz est arbor spinosa: cuius vna pars vocatur mespillum. et h3 fructum paruum simile malis paruis bonum ad comedendum. est stipticus: bonum stomachum comeditur retinet ventrem: et tarde maturatur. **Bal.** i. j. de cibis. fructus eius est stipticus: et i. folijs et in summitatibus est stipticitas. virtus eius est frigus. palam: quoniam salum omnium partium comeditur: conuenit non ut fieri aut vnam copiose neque enim ut alimentosus: ut medicinis ipsis indigemus magis. Et. v. in. vi. simp. pbar. capi. mespillum secundum translationem grecam: mespillum quidam tricoctum nominant: eo quod tria h3 ossula omnia intra se. semen autem est quodlibet eorum huius arboris: sicut que in pomis inueniuntur sunt arboris

pomi et acini vitis: et mikole sicut. stipticus autem est sufficienter fructus huius arboris: et vix estibilis. et retentius sufficienter est ventris. et i. germinibus eius et in folijs stiptica qualitas est non pauca. Et idem Sera. Est alia species zaroz in regionibus hispanie: quam multi vocant epimelidam vel pomelido: cuius fructus est bonus cuius. Et vniuersum quod pomum est h3 tria ossa rotunda: et ideo nominatur trigonum. et simile est ut superius stipticus: et hanc speciem latini vocant zarola. Et idem pomelido sorbe fructus similis: me diocris arbor: in flore candido dicta pomelido: quod dulcedini sit eius fructus: et acuto saporis mixtus.

Dial. cap. de mespillo secundum translationem grecam: mespillum semine h3 rotundum fructus minutum maciano simile: tria ossa h3: unde de tricoctu dicitur. stipticus est et eustomacu. ventre abstinet. et tarde maturescit. Almanzor tractatu tertio: fri. sunt et sic. ventrem abstringunt. et vomitum abstinere. Et est alia species que in hispania nascitur: quam multi epimelidam vocant: semen rotundum habens et trigonum: unde tricoctu dicitur. hoc bonum est ad edendum: stipticum et stomacho aptum: et ista est azarola.

Zauco .i. argentum vivum.
 Zamozat .i. smaraldus.
 Zabaca. i. sambucus vel raya domestica unde oleum fit.
 Zausioz .i. opoponacum.
 Zauda .i. crocum orientale.
 Zaucule zuco .i. argentum vivum.
 Zarin .i. auripigmentum.
 Zapinus oeda pinus masculus arbor grani viridis idem: et est botium.
 Zanabanan .i. hedera.
 Zabarali .i. cascata.
 Zabzali idem quod supra.
 Zaroich .i. auripigmentum.
 Zardec .i. crocus hortensis.
 Zanen .i. lolium.
 Zambach .i. sambacum.
 Zacone .i. sorbe.
 Zarheb .i. folia salicis torctis.
 Zagaragi .i. liboggyrium.
 Zametad .i. smaraldus.
 Zarole .i. sorbe.
 Zair. i. dolor extensus et abrasivus in intestino recto.
 Zaraunt .i. aristologia longa.
 Zaub .i. argentum.
 Zaccara .i. psillium.
 Zarjena amara. i. auripigmentum rubeum.
 Zarnabu .i. rosmarinus.
 Zarum .i. sorbe.
 Zanet .i. auripigmentum.
 Zaiur idem quod supra.
 Zaair idem quod supra.
 Zafaran .i. crocum orientale.
 Zarnab folia arboris magne non facit fructus similis salici: h3 odorem ut odor citri.
 Zarabut vel machiachora. i. aristologia longa.